

A TÁRSADALMI FILANTRÓPIA FEJLŐDÉSE, FELADATAI ÉS ESZKÖZEI

Szegények, gazdaságilag gyöngék, támogatásra szorulóak mindig voltak, amióta az emberiség él. Az emberi természet egyenlőtlensége hozza magával, hogy azonos körülmények és képességek mellett az egyének társadalmi és gazdasági sikerei különbözők. A hajlamok, a befolyások sokfélesége, az egészségi viszonyok, a kor, mind hozzájárulnak ahhoz, hogy egyforma feltételek mellett is, az egyének boldogulása változó eredményeket mutat fel. Mindig voltak és mindig lesznek szegények s ebből következik az is, hogy a szegényeket a gazdagoknak kell megélhetésükben támogatni. A kultúrnépek felfogása elismeri, hogy a szegények eltartása részben társadalmi feladat, amelyből mindenki köteles a maga módja szerint a részét kivenni.

A XVI. században az volt a felfogás, hogy a koldulást meg kell szüntetni, a szemérmes szegényeket pedig titokban kell támogatni. Már akkor vigyáztak azonban arra, hogy a társadalmi segítség ne legyen ürügy a munkakerülésre. Aki nincs előregedve, akinek nincs valami testi fogyatkozása, az nem kérhet alimizsnát. A XVII. század végén még szigorúbbak a szegényügyi rendszabályok; az erős koldust besorozzák katonának, vagy nehéz munkára deportálják. Az állam és az önkormányzat mind intenzívebben kezd foglalkozni a hivatalos szegénygyámolítással, abból a felfogásból indulva ki, hogy a hatóság jobban kezeli a szegények számára összegyűlt pénzt és megszerkesztja az egyént a koldusoktól. Adót vetnek ki a nyilvános mulatozásokra, szórakozásokra, a fényűzési tárgyakra és ebből fedezik a szegények támogatását. A szegénygyámolításnak ezen a fokon állott Európa legtöbb országa a XVIII. században.

A szigorú koldulási tilalmak és a hivatalos szegénygyámolítás ellenére is folytonosan szaporodott a koldusok és munkakerülők száma. A XVIII. század végén és a XIX. század elején, – mint egykorú források feljegyzik – Nápolyban negyvenezer lazzaroni volt, akik az utcán háltak és nyomorúságos élelmüket csak végszükségben keresték meg munkával. Az ilyen kolduséletnek, amely kalandos hajlamokkal, jólelkűséggel, sőt némi lovagiassággal párosult, bizonyos műveltségi fokon regényes vonzóereje volt. A XVI. és XVIII. század spanyol költői a kolduséletnek elragadó rajzát adják és Murillo valósággal magasztaló képeket fest róluk. A spanyol mendigo, aki lovagi köpenyben, oldalán karddal és gitárral járt, magatartásában afféle lovagnak mutatkozott és kétségtelenül a koldusfaj legszebb típusához tartozott. Skóciában a XVII. században majdnem kétszázezer csavargó élt, a legnagyobb mértékben bizonytalanná téve a közbiztonságot. Walter Scott, a nagy regényíró, mesterei leírásokban rajzolta meg e kor szegényeinek életét.

Magában Londonban az 1800-as évek elején, dacára a törvény alapján működő szegénygyámolításnak, mintegy nyolcvanezer utcai koldust tartottak nyilván, a század hatvanas éveiben pedig harminckétezerre emelkedett ezeknek a száma az ország többi részében. A letartóztatott koldusoknál négy-öt, sőt nyolc-tíz font sterling készpénzt találtak. Egy 1838-ban elhalt koldus, Hume után állítólag több, mint másfélmillió font sterling maradt hátra.

Hasonló volt a helyzet Franciaországban, ahol a koldusok, különösen a forradalom előtt, igen jól éltek. Az 1840-es években Parisban naponként átlag kilenc-tizenkét frankot kerestek, tehát háromszor annyit, mint egy napszámos. Verri szerint egy nem szép napon Parisnak egy kevésbé forgalmas utcakeresztesén egy koldus óránként átlag huszonöt alamizsnát kapott; ha minden alamizsna csak egy sous volt, ez ötnegyed frankot tett ki. A koldusok szindikátusa egy-egy jó koldulóhelyet kétszáznyolcvan frankért adott el és egy ilyen helynek a bevétele hétköznap ritkán volt kevesebb tizenöt franknál, vasárnap azonban rendszerint elérte az ötven frankot is. A koldusok Parisban negyedévenként nagy vendégséget tartottak, amelyen hat livres volt egy teríték ára.

Az idők folyamán a hatósági és társadalmi szegénygyámolítás összekapcsolódott. A magánjótékonyok munkája azonban természetesen ezután sem volt mellőzhető, a hatóságnak bármily erőfokú támogató akciója mellett sem. A magánjótékonyok sokkal gyorsabban, sokkal könnyebben jut el rendeltetési helyére, és igen nagy szolgálatot tud tenni még ott, ahol a legsürgősebb szükségén a köz már segített. Az ideális szegénygyámolítás ott valósul meg, ahol a szegényügyi hatóság a legszorosabb együttműködésben van a társadalmi jótékonyági szervezetekkel. Rohrscheid azt mondja: „Ne adjunk segínyt anélkül, hogy a szegény egész helyzetét alaposan meg ne vizsgáltuk volna”. A segítséget úgy kell megszervezni, hogy a szegénygyámolító személyesen keresse fel a szegényt otthonában, ismételten és váratlanul. Látogassa meg a jótett előtt és külön a jótett után. A könnyelmű alamizsnaadók a szegények ellenségei, mert képmutatásra, csalásra ösztönzik és bátorítják őket. A visszaélésnek, a színlelésnek mesteri ügyességű példáival állunk szemben a koldusvilágban. A szegényügyi története tud koldusokról, akik vagyonokat gyűjtöttek, házakat vettek az összekoldult alamizsnákból. Természetesen visszaéléssel, erőszakoskodással, sokszor fantasztikus ügyeskedéssel jutottak ilyen vagyonhoz. Vannak koldusok, akik maszkírozzák magukat, hogy kopott ruhájukban szánalmat keltsenek. Szimulálnak különböző testi bajokat, hogy az esendő szívű embereket szánakozásra bírják, számítva a jólelkű emberekre, akik utolsó falatjukat is képesek alamizsnául odaadni annak, akin szívük megesett.

*

Mi a szegénység eredete? Nagyon nehéz volna erre a kérdésre szabatos választ adni.

Az elszegényedésnek vannak általános okai és eredő forrásai, amelyek évtizedek, sőt évszázadok óta nem változtak. Ezeknek a jelenségeknek igen alapos kutatója volt Fáy András, a múlt század közepének jónevű írója és reformátora, egyben a magyar filantrópiának egyik úttörő előharcosa. Fáy az elszegényedés okait a kérdéstről irt tanulmányában a következő jelenségekkel magyarázza meg:

Amint a társadalmi életben egyesekre nézve nyomasztóbb állapot nem állhat be, mint a teljes elszegényedés, úgy egyes nemzeteket nem érhet súlyosabb s következményeiben veszélyesebb csapás, mintha egészére s tagjainak nevezetes többségére nézve annyira elszegényedik, hogy az élet és a társadalom első szükségeinek fedezésére is képtelen. Ha az elszegényedés a nemzetben fokról-fokra hág, az ily nemzet veszélyesen beteg, azt egyes vagyonsai és kevés kivételes gazdagjai meg nem menthetik.

Az elszegényedés általános jelenségeit Fáy elsősorban „a vaskosabb, részint finomabb epicureizmusban” látja. A francia forradalom befolyása óta észlelhető különösebben, hogy „az emberi élet leélésében bizonyos ideiglenesség állott be. Számosan, mintegy ágon ülő s minden percben leröppenő madaraknak képzelik magukat, csökkent előttük az élet és annak becse, mintegy futtában kéjlegik le azokat s kifacsart citromnak héja marad utána kezükben.

Így mindinkább gyérül azoknak a száma, akik az utódokról is gondoskodnak. Ez idézi elő a mind sűrűbben jelentkező öngyilkosságokat is.”

Az elszegényedés okai közé számítja „a házviteli és gazdaszkodási kényelemkeresést és vesződségkerülést”. A gazdálkodók bérbeadják birtokukat és maguk családjukkal színekura-életet élnek falusi birtokon, vagy a városba költözködnek be. Ez nem egy családnak válik veszélyes mótelyévé. A köznépnél is hiányzik a szorgalmi ösztön. A magyar csellér, napszám-os rendszeren megelégszik és nem igen töri többé munkával magát, mihelyt évi első szükségletét megkereste. Hogy valami feleslegre, mely őt mostoha időkre biztosítsa, szert tegyen, az nem igen jut eszébe s a szükség beálltával a nyomor fia lesz.

Az elszegényedés harmadik okául a fényűzést teszi. Csekély passzív kereskedelmünk, írja, míg alig valami csekélységet visz ki termékeinkből, bő mértékben hordja be hazánkba a fényűzés cikkeit, a külföld borait, a tengerek és tengerentúli tájak csemegéit, a pompás' és divatuknál fogva méregdrága, főképp női ruhakelméket, mindenféle kézműveket, a gyermekbáboktól kezdve a művészet remekeiig. A francia konyhák, a párisi mosatások, a költséges rókavadászatok, – és ezek még hagyján, mert a nagyvagyonúak kedvteléseit – de különösen a középrendűeknél is divatba vett nagyszerű, a vagyoni állásokat szinte a szakadásig megerőltető kiházasítások, melyek gyakran hitvány rongyokért s nagyrészen külföldi csecsebecsékért ezeket rabolnak el s családokat juttatnak tönkre.

Az elszegényedés negyedik okául – Fáy szerint – „a házvitel hibás kiszámításait tehetjük”, ha minden számítást mellőzünk és csak vaktában költekezünk. További okok a szenvedélyek utáni túlságos eredés, ilyen szenvedélyek az építkezésekben, drága lovakban, üvegházi ritka virágokban, más éghajlati növényekben, tudományos, művészeti és ipari tárgyak gyűjtésében való kedvtöltések. A merész vállalkozások, melyek sikertelenség esetében tönkre juttathatnak családokat. Ide sorozhatók azok is, akik szerencsevadászati viselkedésgből, vagy kedélyingatagságból gyakran változtatják pályáikat. A merész és kockázatos vállalkozások, a hitelben vásárlás divata, a kontózás, a vétkes szenvedélyek, bor, kártya stb. üzése, az erőelforgácsolás új meg új tervek megvalósításában, mind okai az elszegényedésnek.

Egy nemzet méltósága követeli, – kiált fel Fáy – hogy szegényeit az ínségnek és kétségbeesésnek martalékaul oda ne dobja. Anglia már a XIX. század elején milliókat költ szegényeire, 1837-ben megalkotja a szegények bill-jét, Franciaország 1793-ban törvényt hoz, melyben a haza gyermekeinek rendeli tekinteni nemcsak az árva, hanem a lelencgyermeket is s a szegények, lelencek, aggok büdzset-je felette volt évenként az ötvenmillió frankon. Bajorország 1816-iki Armenedict-je által gondoskodott szegényeiről. Az államnak kötelessége a segítség, de az egyes tagoknak segíteniök kell az államot munkájában. Rendszeren az iskolák, tudományok, művészetek, ipar és kereskedelem virágzásából ítélik meg az egyes országok műveltségét, de ezek csak fokai a valódi műveltségnek s részben eszközei az emberi műveltség tetőpontjának, a humanizmus, az emberiség legnemesebb érzelmeinek. Az a valódi művelt nemzet, amelyet a humanizmus emel azzá.

A végképp elszegényedetteket Fáy három csoportra osztja: 1. akik szegénységük mellett szellemileg vagy testileg munkaképesek; 2. akik ideiglenesen munkaképtelenek (beteg, gyermekek); 3. teljesen munkaképtelenek (nyomorékok, előregedettek stb.). Képessége arányában mindenkit foglalkoztatni kell. Minden nagyobb városban dologházak felállítását kívánja, ahol a szegények munkát és keresetet nyerhetnének. A munkások olcsó ellátására „szegények tanyáját” sürgeti, ahol a szegény napszám-os napi munkája elvégezéssel meleg enyhelyet, hálást és eledelt kaphat. Az előregedett s rideg magányban kevés nyugdíjból tengődő, tisztos társadalmi osztályból származók közös ellátására pedig „tishti kört” ajánl.

A haza minden árvája, betege és szegénye egyetemesen láttassék el s evégből szükségesnek tartja egy országos bizottmány választását, amely felügyel a fennálló jótékony intézetekre, gondoskodik újak alapításáról és végrehajtja a törvényhozás ide vonatkozó határozatait. A költségeket egyfelől önkéntes adakozásokból, másrészt a szegények adójából (minden egyenes adóforint után fél vagy negyed krajcár), jótékony előadások jövedelméből stb. véli előteremtetni s végül szükségesnek látja az egész országban lelenházak felállítását.

*

A XIX. század eleje tekinthető Magyarországon a filantrópia csecsemőkorának. Voltak már korábban is emberbaráti intézményeink, amelyek ellátták a legsürgősebb segítség munkáját, de nagyobbarányú társadalmi megmozdulás, amely szükséggel és a gyógyítás eszközeivel egyaránt számotvetett volna, csak ebben az időben kezd rendszeresebben kialakulni. A művelt Nyugat példája, reformátorainknak ösztönző felhívásai, megérlelték a társadalomban az elhatározást a cselekvésre. Az élet körülményei is szükségessé tették, hogy ezen a téren valami történjék; az elszegényedés olyan arányokat kezdett ölteni, hogy terjeszkedése egyre felőbb volt a társadalom nyugalma és békéje szempontjából. Buda és Pest el volt árasztva szegényekkel, az utcákon, a házakban, koldusok tolakodó kéregetése zavarta meg minduntalan a polgárságot. Rongyokba öltözött, de különben munkabíró dologkerülők, iparoslegények, gyermekek, akiket a bűn útjára tévedt szülei erre kitanítottak, egyre vakmerőbben léptek fel. Hasonló volt a helyzet a vidéken is. Az igazi szegények, akik önhibájukból sodródtak nyomorba s tehetetlenségük miatt nem tudtak magukon segíteni, nem juthattak támogatáshoz a tolakodó munkakerülők miatt.

Lássuk, milyen volt a filantrópia fejlettsége nálunk a XIX. század kezdetén.

Első jótékonyági egyesületeink 1817-ben alakultak, József nádor második feleségének, Hermina főhercegnőnek védősége alatt. Az egyesületek célja az volt, hogy felkeressék az igazi szegényeket, tanulmányozzák, milyen viszonyok között élnek, mire van szükségük s az érdemeseknek eljuttassák a jószívű emberek adományait. Nem nézték a társadalmi állást, a nemzetiséget, a felekezetet. Támogattak otthon, a család körében, pénzzel, ruhaneművel, élelmiszerral, tüzelővel, orvosi tanáccsal, gyógyszerrel. Gondoskodtak a szülők és gyám nélkül maradt gyermekekről, beszereztek nyersanyagot és kiosztották szegény iparosok, munkaképes, de pénz nélkül álló szegény emberek között. Fenntartottak leányiskolákat, csecsemőgondozó intézeteket, vakokat gyógyító és tanító otthonokat, gondozóházakat, munkaképtelen nők és férfiak számára.

Kiegészíti ezeknek az egyesületeknek a működését egy szegényház, amelyet II. József császár alapított. Ebben olyan szegények nyertek elhelyezést, akiknek munkaképessége a minimálisra csökkent, akik nem tudták előteremteni maguknak a megélhetés szükségleteit.

A gyermekevelés előmozdítására és különösen a szülők munkájának megkönnyítésére gyermekotthonok létesültek, amelyekben három-hat éves korban levő gyermekek napközi gondozást nyertek, szakértő tanítók és tanítónők felügyelete mellett. Az első e fajta intézetek 1830 táján alakultak, jótékonyági egyesületek égisze alatt s nemcsak szegények, de jobbmódú családok gyermekeit is gondozásban részesítették, az utóbbiakat természetesen megfelelő díjazás ellenében.

József nádor kezdeményezésére, aki minden emberbaráti célt a legnemesebb szívvél és a legbőkezeűbb áldozatkészséggel támogatott, alakult meg az első vakokat gondozó intézet 1825-ben. A pozsonyi diéta ülésezése alkalmával határozta el az alapítását és az iskola Pesten, a Király-utcában talált elhelyezésre.

A rokkantokról VI. Károly császár gondoskodott, aki a „szolgálatra képtelen harcosok” részére invalidus-házat létesített, amely ezer ember befogadására volt elegendő. Körülbelül hatszáz, a harctereken nyomorékká vált katonát helyeztek el itt, akik élethossziglan katonai ellátásban részesültek. Egy kisebb rokkant-otthon is létesült később Buda mellett, Kiscellben.

Valamivel korábban, 1797-ben, vetik meg az első nyugdíjintézet alapját. Tagjai lehetnek tisztviselők és honoratiorok, akik ötvenedik életévüket még nem haladták túl és akik kétszáz forint egyszer s mindenkor betéten kívül évente tizenhat forint hozzájárulás fizetésére kötelezték magukat. Ennek fejében nemcsak a befizető tag, de a családja is nyugdíj jogosultságot élvezett. Az intézet az 1811-iki pénzügyi csőd következtében nagy megrázkódásokon ment keresztül, az 1831-iki és 1836-iki kolerajárvány pedig tömegestől tette munkaképtelenné tagjait. Az intézet a csőd szélére került és gyökeres újjászervezésére volt szükség.

Az emberbaráti segítség altruista intézményei közé sorozzák az egykorú források a zálogházakat is. A kiséxisztenciák számára ma már szinte nélkülözhetlenné vált pénzkölcsönző intézetek őse a pesti cs. és kir. zálogház 1830-ban alakult meg a „kis szeminárium” épületében, a Belvárosban. Az intézmény pompásan bevált, teljesítette azt a célt, aminek szolgálatára alakult, hogy gátat vessen a tőkepénzesek és uzorások üzelmeinek és alacsony kamat mellett kölcsönhöz juttassa a megszorult szegény embereket.

Ha fölemlítjük, hogy volt még egy betegápoló egyesület, amely tagjainak ingyenes gyógykezeléséről gondoskodott és egy temetkezési egylet, amely elhunyt tagjainak tisztas eltemetetését vállalta, akkor beszámoltunk arról, hogy milyen társadalmi intézmények szolgálták a filantrópia céljait a XIX. század első felében.

*

Ma, száz évvel később a filantrópia hatalmas fejlődés tetőpontján áll. Nemcsak az intézmények lettek modernebbek, a fejlődő élet igényeihez alkalmazkodóbbak, de a segítség mérvében is gigantikus arányokban szárnyalják túl a száz esztendő előtti, bölcsőkorát élő filantrópiát. Száz esztendő előtt nem is volt még ilyen intézményekre szükség, a megélhetés feltételeit sokkal könnyebb volt előteremteni, egy gazdaságilag mindennel ellátott és nem túlnépes országban, mint ma, amikor a gazdasági élet válságai, a munkanélküliség, fokozottabban teszik szükségessé, hogy állam és társadalom intézményesen gondoskodjék azoknak a segítségéről, akik gyakran nem a maguk hibájából, de a közviszonyok folytán nyomor- nak, nélkülözéseknek vannak kitéve.

A filantrópikus munka jelentékeny részét ma is a társadalom látja el. Hatalmas területen enyhíti a nyomort és szenvedést és segíti elő százezrek megélhetését. Valósággal biztosítéka az állami rendnek és a társadalmi egyensúlynak. Nemcsak nélkülözhetetlenek ma már ezek az intézmények, de tovább kell fejleszteni őket, ha az állam biztonságának tartó pilléreit nem akarjuk gyöngíteni és ki kell terjeszteni az emberbaráti tevékenységet olyan területekre is, ahol még szükség mutatkozik a szenvedés könnyeinek letörlésére. Az állam méltányoló elismeréssel van ezek iránt az intézmények iránt, erkölcsi és anyagi támogatásban részesíti közülök azokat, amelyek egyetemesebb segítségi célokat szolgálnak.

A szegénység, a munkanélküliség, a nyomor, a háború és az összeomlás óta hatalmas arányokban növekedett. A társadalom áldozatkészségének minden felhasználható forrását meg kell nyitni a nyomor enyhítésére. Az újkori filantrópia modern intézményeiről, nyomort és szenvedést gyógyító akcióiról az alábbi vázlatos ismertetésekben igyekszünk képet adni.

AGGOK OTTHONA

A közép- és munkásosztálynak azok a tagjai szorulnak rá leginkább az agkori gondoskodásra, akiknek nyugdíja, biztosítási járandósága nem elegendő ahhoz, hogy megélhetésüket fedezze és öregségük napról-napra nehezebbé teszi számukra háztartásuk, otthonuk gondozását. Ezeknek a gyámolításra szoruló öregeknek otthonokban való elhelyezése nemes, emberbaráti feladat. Igaz, hogy a középosztály korosabbjai, akik az idők folyamán egy kis otthont tudtak biztosítani maguknak, nem szívesen válnak meg évtizedeken át megszokott hajlékuktól, bútoruktól, régi környezetüktől, hiszen mindezekhez sok emlék fűzi őket. Egy ilyen tömegotthonba való bevonulás az elmúlás gondolatának szomorúságával tölti el őket, de barátságos környezet, figyelmes bánásmód, apró kedvezések, így saját bútoraik használatának megengedése, sok mindent feledtet velük, ha nem is szívesen adják fel önállóságukat és nehezen tűrik el a későbbi korban reájuk kényszerített figyelmet. Az ilyen kereset- és munkaképtelen aggoknak megfelelő otthonban való elhelyezése nemcsak a családok válláról vesz le sokszor elviselhetetlenül terhes gondot, de szociális szempontból is fölülte kívánatos, mert ezek az öregek legtöbbször két-három szobás, néha még ennél is nagyobb lakásban laknak s ha ki is adnak belőle egy-egy szobát, még mindig olyan lakrészt foglalnak el, amely nincs arányban munkaképességükkel és szociális igényeikkel. A mai gazdasági helyzetben a tényleges helyzetnek megfelelő számú otthon létesítése az aggok számára, a lakáskérdés megoldásához is könnyebben elvezetne.

AZ ALKOHOLIZMUS ELLENI KÜZDELEM

Az alkoholizmus elleni küzdelem társadalmi feladat. Célja felvilágosítani a nép széles rétegeit, elsősorban az ifjúságot és a munkásosztályt az alkohol romboló hatásáról, továbbá gyakorlati berendezéseket teremteni, amelyek leszoktatják az iszákosokat az alkohol élvezetéről, gyógyítani az alkoholbetegeket és lehetőleg visszaadni őket az életnek. Az alkoholelles mozgalomnak sok nehézséggel kellett megküzdenie, mert a nép gondolkozásába belegyökerezett az a tévhit, hogy a szervezetnek szüksége van alkoholra, hogy az erősítő szer s csak az képes fölmelegíteni és fokozott erő kifejtésre sarkalni az emberi szervezetet. Ez a tévhit annál károsabb volt, mert a munkásréteget elszoktatta a rendszeres táplálkozástól. Minden országban megkísérelték az alkoholelles propagandát, társadalmi szervezetek, egyesületek, nagyrészt az „International Order of Good Templers” című amerikai alkoholelles liga szervezetei, továbbá a németországi Blaukreuz-Verbandok, mely utóbbiak egyházi alapításúak.

IFJÚSÁGI NEVELŐOTTHONOK, JAVÍTÓINTÉZETEK, ÁRVAHÁZAK

Az előrehaladott szellemű, modern filantrópia nevelőintézetekkel igyekszik segítségére jönni a szegényebb néprétegek fiatalsága jobb felnevelésének, hogy pótolja mindazt, amit az iskola és a családi élet csak hézagosan nyújtott nekik. Főleg azok részesülnek nevelőintézeti továbbképzésben, akik testileg vagy szellemileg rosszul fejlődtek, vagy akik erkölcsi szempontból szorulnak rá fegyelmezettebb nevelésre. Különválasztva részesülnek gondozásban az iskolaköteles gyermekek és külön a tanköteles korban túl levő fiatalság. A modern nyugati nevelőintézetek csoportokra tagolva foglalkoznak az ifjúsággal. Egy-egy csoport

valósággal családi életet él, amelynek a tanár a feje. Ezeknek az intézeteknek a körébe tartoznak a gyermekotthonok, a leánynevelőházak, megfigyelő állomások és a javítóintézetek.

A menedékházak (mentőházak) a XIX. század elején keletkeztek, amikor a francia forradalom, a napóleoni háborúk és a német birodalom feloszlása következtében egész Európát gazdasági katasztrófa rázkódtatta meg, nagy tömegek vesztették el egzisztenciájukat, megnehezült a megélhetés és mindjobban szaporodott a nyomorba jutottak száma. Ez maga után vonta az erkölcsök züllését. A gazdaságilag leromlott osztályok nem fordíthattak sem időt, sem pénzt gyermekeik kellő nevelésére és az ifjúság erkölcsi színvonala a dekadencia fertőjébe jutott. A városokból elszabadult fiatalság az országutakon ütötte fel tanyáját és hogy éhségét csillapítsa, lopásra, rablásra vetemedett. Az egyház vette fel elsőnek a harcot a lezüllött ifjúság erkölcsének a megmentésére és anyagi segítséssel, neveléssel, a vallásos hit erősítésével igyekezett az ifjúságot az erkölcsös, munkás élet számára megmenteni. Amint erősödött a hit és a vallásos érzés az emberekben, abban a mértékben fokozódott a munkához való visszatérés is.

A javítóintézetek nevelőintézmények, amelyekben erkölcsileg züllött, a bűnre hajlamos és az iskolából eltávolított ifjak részesülnek erkölcsi oktatásban. A különböző ipari műhelyekkel kapcsolatos javítóintézetek ma már a legtöbb országban törvényben szervezett állami intézmények s a társadalom feladatát ezen a téren túlnyomórészt magára vállalta az állam.

Az árvákról való gondoskodás a kereszténység legelső korszakaiban az egyház társadalmi feladatai közé tartozott. Amíg az ókorban senki sem viselte gondját az elhagyott, testileg gyenge gyermekeknek, addig a kereszténység a szeretet parancsát követve, feléjük nyújtotta segítő, gondoskodó kezét. Az egyház pártfogásába vette a gyermekeket és elhelyezte őket jólelkű embereknél. A középkorban már csak támogatják a gyermekeket, de nevelésükről nem gondoskodnak, csak szórványosan létesülnek árvaházak és a szegény gyermekek nagy részét lelencházakban helyezik el. A harmincéves háborút követő nyomor kényszerítette a németeket az árvák ügyének intenzívebb felkarolására és ekkor létesültek nagyobb számban az árvaházak. A feladatot az egyház és a társadalom karöltve oldották meg. Idővel árvaházak helyett családoknál helyezték el a szülők és rokonok nélkül maradt gyermekeket s kijelölt árva-gondozók, árva-apák ellenőrizték, hogy nevelésük a család körében megfelelő a kívánalmaknak. Németország egy részében ma is életben van ez a rendszer, de azért nem lehet azt mondani, mintha az árvaházak túléltek volna hivatásukat. Magyarországon az árvaházi rendszer van életben s a mintaszerűen vezetett intézmények kitűnően beváltak. Az állami alapítású intézeteken kívül egyházi, jótékonyági-egyesületi, alapítványi árvaházak működnek, részben ezekben nyertek elhelyezést a háborúban elesettek árvái, akiket különböző foglalkoztató műhelyekben nevelnek ipari és mezőgazdasági pályákra.

A XIX. század kezdetén találkozunk első ízben a nevelő-egyesületekkel, mint a nevelőotthonok, mentőházak és javítóintézetek kiegészítő szerveivel. Braem András, neukirchenei lelkész alapította az első nevelőegyesületeket, amelyeknek hivatását abban jelölte meg, hogy mintaszerű nevelésben részesítsék azokat a gyermekeket, akik a család körében nem kapják meg a szükséges nevelő oktatást. Az ő terve szerint több mint száz nevelőegyesület alakult Németországban, sok helyütt gyermekotthonokkal. Különösen elhagyott, gondozatlan gyermekeket vettek pártfogásukba ezek az egyházi alapítású egyesületek, olyformán, hogy fölkeresték a családokat, megfigyelték a gyermekek nevelését s ahol szükség volt, kivonták őket a család köréből, ahol pedig csak kisebb hiányokat észleltek, ott ellenőrzést alkalmaztak.

HAJLÉKTALANOK FOGLALKOZTATÓ MŰHELYE

Azokon a vidékeken, ahol a munkanélküliség nagyobbmértvű, vándorműhelyeket állítanak fel, amelyek munka ellenében természetbeni ellátást adnak a hajléktalanoknak. Nagy városokban gyakori, hogy egész családok válnak munkanélküliekké, a menedékházak ezért családok befogadására is be vannak rendezve. Figyelemmel kell azonban lenni arra, hogy a hajléktalanok hosszú ideig ne maradjanak a menhely lakói, hanem igyekezzenek munkát vállalni és rendes lakást szerezni. Távol kell tartani a menhelyektől a tipikus munkakerülőket, a részegeseket, a bűnöző világ gonosztevőit.

PÁLYAUDVARI MISSZIÓK

A pályaudvari missziók célja a kíséret nélkül utazó fiatal leányoknak tanáccsal, útbaigazítással való ellátása. Németországban több mint négy évtizede működnek ezek a missziók, nagyrészt felekezeti nőegyesületek égisze alatt. Védik a magányos, fiatal leányokat a nagyváros csábító kísértéseitől, mérgező levegőjétől; tanáccsal, állásközvetítéssel, ingyenes jogsegéllyel állnak melléjük. Az egyesületek működése kiterjed más, segítségre szoruló egyének támogatására is. Pártfogásukba vesznek utazó gyermekeket, betegeket, aggokat, vakokat, szállást szereznek számukra, munkához juttatják őket, pénzügyi támogatást adnak nekik a továbbutazásra, vagy lehetővé teszik hazajutásukat. A vasúti kocsikban táblák figyelmeztetik a közönséget, hogy mely vasúti állomásokon működnek pályaudvari missziók. Különös fontosságuk van a határállomásokon felállított misszióknak, ahol a kivándorlási ügynökök hálójába került áldozatokat veszik gondozásukba a missziók.

KARITASZ-EGYESÜLETEK

A jótékonyágnak legkülönbözőbb ágazatait gyakorolják a Karitasz-egyesületek, amelyek túlnyomórészt vallási alapításúak. Külföldön hatalmas szervezetekkel rendelkeznek, amelyek központi irányítás mellett működnek s a minden téren való jótékonyági munka mellett működési körükbe vonták a betegápolást is. Iskolákat tartanak fenn a karitatív munka oktatására, melyek szoros kapcsolatban működnek a szociálpolitikai női iskolákkal. Az egyesületek működési köre a következő fontosabb feladatokat öleli fel: Gyermekvédelem. Fiatalkorúak istápolása. Betegek és békéről való gondoskodás. Házi szegények és elhagyott családok segítése. Leányvédelem, pályaudvari missziók. A háború következtében elszegényedettek támogatása. Kivándorlás, a külföldre szakadt honfitársak helyzetének tanulmányozása. Karitasz - munka a lelkipásztor mellett. Ingyenes tanácsadó jogi- és adóügyekben. Munkaközvetítés. Karitasz a mezőgazdaságban. Statisztika, adatgyűjtés, stb.

SZÜNIDEI GYERMEKNYARALTATÁS

A szünidei gyermeknyaraltatás szegény szülők fejlődésben elmaradt, rosszul táplált gyermekeinek a szünidőben való gondozását vállalta feladatául. Ez a gondozás abból áll, hogy a beteg gyermekek, főleg a munkáscsaládok és szegény, kispolgári szülők gyermekei a nyári vakáció alatt, tanítók és ápolónők felügyelete alatt, egészséges vidéken üdülnek s jó táplálás mellett orvosi gondozásban is részesülnek. Az eredete a gyermeknyaraltatásnak Angliába nyúlik vissza, ahol már 1796-ban létesítettek fürdőket kizárólag gyermekek számára. Nemsokára követte ezt a példát Németország, Itália és Franciaország. Az 1870-es években Német-

országban megkezdik a szünidei telepek létesítését, a csoportos nyaraltatás céljaira. A következő évtizedekben egyre több figyelmet fordítanak az ifjúság testi nevelésére; ekkor szervezik meg az iskolaorvosi intézményt. A tüdővész egyre rohamosabban terjedő veszedelmének ellensúlyozására kezdik szervezesebben kiépíteni a szünidei ifjúsági telepeket. Az erdei iskolák létesítése szintén ennek az akciónak egyik eredménye.

CSÖKKENT KERESETKÉPESSÉGŰ EGYÉNEK TÁMOGATÁSA

Az elszegényedéstől karitatív társadalmi munkával megmenthetjük azokat, akik testi vagy szellemi fogyatkozás, családi vagy személyes körülmények következtében nem tudják többé megélhetésüket biztosítani. Ezeknek a csökkent keresetképeségű egyéneknek megfelelő munkakört kell szerezni. Helyzetük majdnem azonos a rokkantakéval, de ebbe a kategóriába olyanok is tartoznak, akik testileg munkaképesek, szerencsétlen körülményeiknél fogva azonban nem rendelkeznek teljes munkaképességgel. Az a hadiözvegy például, akinek a háztartását kell ellátnia s amellet gyermekeit nevelni, vagy az a kispolgári özvegy, aki azelőtt nem volt ráutalva arra, hogy ipari vagy irodai munkát végezzen, valószínűleg nehezen lesz alkalmazható ilyen munkára, de esetleg egy félnapos állást, vagy házimunkát könnyen elvállalhat és megszerezheti ezen a módon azt, ami a megélhetéséhez szükséges. Különösen a háború óta bekövetkezett szociális átrétegződés óta van fokozott jelentősége a csökkent keresetképeségűek támogatásának.

A segítség módja: elhelyezni, munkaalkalmat keresni ezeknek a gyámolításra szorulóknak. Természetesen nem könnyű dolog ez, mert a munkapiacra a szabad verseny érvényesül és olyanokról van szó, akiknek a munkaképessége korlátozottabb. Külföldön, nagy városokban a hatósági munkaközvetítő hivatalok külön osztályt állítottak fel a csökkent keresetképeségűek elhelyezésére. Németországban pedig, ahol a háború és az azt követő gazdasági megrázkódtatások az egzisztenciák széles tömegeit sodorták válságos helyzetbe, külön munkairányító szervezeteket létesítettek avégből, hogy a csökkent keresetképeségűek megélhetését biztosítsák. Városok, községek, közhasznú intézmények műhelyeket szerveztek, ahol különböző iparágakra tanították meg az új foglalkozásra szoruló rétegeket, részben pedig háziipari munkára képezték ki őket.

LELENCHÁZAK

A lelencházak a talált gyermekek (Findlinge, enfants trouvés) elhelyezésére hivatott intézmények, amelyekben azokat a gyermekeket nevelik, akiket a szüleik kitétek, vagy akiket elhagyatva találtak. Idesorozhatók azok a gyermekek is, akiknek szüleit nem ismerik ugyan, de azok elzüllöttek. Végül a lelencházak oltalma alá tartoznak azok a gyermekek, akiknek szülei kiadják a gyermeküket, mert saját kijelentésük szerint nem tudnak gondoskodni róluk. A lelenccgyermek fogalmának meghatározásánál másodrendű szerepet játszik az a kérdés, hogy a gyermek törvényes-e, vagy törvénytelen.

A gyermekek kitételével mindenütt, de különösen Rómában találkozunk, ahol az apa korlátlan hatalma nagyban hozzásegített ahhoz, hogy ez, mint társadalmi szokás elburjánozhatott. A kitétt gyermekek nagy része nyomban elpusztult; másokat ideig-óráig gondjukba vettek egyesek, de sorsuk továbbra is bizonytalan maradt s ha felnöttek, legtöbbször a társadalom kitaláltjai: a koldusok, a gladiátorok és erkölcstelen életű nők szerencsétlenségük taborát szaporították. Csak a császárság idejében változott meg ez a helyzet, amikor

a kitett gyermeknek a jogokból való teljes kiszorítottságát megszüntették s törvények biztosították polgári jogait. A gyermek teljes megbecsülése azonban csak a kereszténység korával kezdődik, ekkor találjuk az első lelenházakat. Franciaországban a lelenházak felállítására előtt az a szokás dívott, hogy a kitett és talált gyermekeket templomba vitték s ha ott akadt valaki, aki tartási díj nélkül elvállalta, átadták neki, ha nem akadt, akkor a gyermeket az egyház költségén nevelték fel. Egy időben a földesurakat kötelezték, hogy a birtokukon kitett és talált gyermekeket eltartsák és felneveljék. Az első lelenházakban még megkülönböztették a törvényes és törvénytelen gyermekeket, olyformán hogy az előbbieket vörös, az utóbbiakat kék ruhába öltöztették. XIV. Lajos idejében hétszáz lelenház létesült Franciaországban.

Fáy András, az elszegényedésről irt röpiratában így határozza meg a lelenházak hivatását: A lelenházakba felveendő gyermekek közé tartoznak: a kitett és talált gyermekek. Az ismeretlen szülők által elhagyottak. A szülőházakban fölvelt és hátrahagyott gyermekek. A lelenházaknak, ha a célnak egészen megfelelőek akarnak lenni, összeköttetésben kell állniok némely más mellékintézetekkel; ilyenek a szülőház, vagyis olyan intézet, amelyben a „teherbe esett hajadon vagy özvegy, lakás nélküli szegény nőszemély, szegény és gyalázat-érzete megkíméltetésével, ismeretlenül és minden kutatástól menten szülhesse meg gyermekét. E célból a szülőházak egyik ajtaja rendesen félreeső utcára nyílik, folyvást zárva áll, de csengetésre a nap és éj minden órájában megnyitattik. Ezen személy, ha akarja, erősen befátyolozva, vagy álarcosán tartózkodhatik és szülhet az intézetben; senki sem kérdi nevét és állását; és szobájába is a bábán, felügyelőn és szülészen kívül senki be nem mehet.” II. József, a nagy emberbarát, ily szülőházat állított fel 1784-ben Bécsben. Szülés után azonnal elhagyhatja a nő az intézetet, a gyermeket vagy magával viheti, vagy az intézetnek hagyhatja hátra.

A lelenházak mellé Franciaországban tornyokat építettek, amelyeknek az volt a rendeltetésük, hogy azoknak félreeső tornácaiban, megesett, vagy titokban maradni kívánó egyének ismeretlenül és szegényvállalás nélkül, minden órában letehesék gyermekeiket. A lelenházakkal kapcsolatban szoptatódajka- és gyermek-oltóintézetek és dolgozótermek létesültek, mely utóbbiakban a már dolgozni tudó gyermekek, felügyelet és oktatás mellett keresetes munkákkal foglalatzkodhattak.

AZ ÜDV HADSEREGE

Az Üdv Hadseregét (The Salvation Army) William Booth methodista prédikátor (1829–1912) alapította, feleségének, Mumford Katherinának tevékeny közreműködése mellett. Booth már mint fiatal lelkész kijárogatott London külvárosaiba, ahol munkások, dolgozók, feslett életű nők előtt előadásokat tartott a hitről, a vallásosságról és igyekezett őket józan, erkölcsös életre nevelni. Megalakította az Üdv Hadseregét, amely pénzbeli segítséggel támogatta a nyomorbajutottakat, kenyeret, levest, húst osztott ki az éhezők között és esti iskolákban oktatta az analfabétákat. Booth, aki katonai alapon szervezte meg jótékony gárdáját, csodálatos eredményeket ért el a vallásos térítő munka terén. A társadalom belátta, hogy mily óriási szükség van az ilyen irányú működésre és a legelőkelőbb társaság tagjai csatlakoztak hozzá, hogy segítsenek neki. Előkelő urak és hölgyek, az angol arisztokrácia ismertnevű tagjai mentek ki a veszedelmes külvárosi negyedekbe és a legközönségsébb munkától sem riadtak vissza, ha a szükség megkívánta. Booth tábornok 1884-ben kiszélesítette tevékenységi körét, tervszerű szociál-karitatív munkát rendszeresített, mentőotthonokat alapított. Külön „dandárok” keresték föl az iszákosok tanyáit, külön csoportok

pedig a fogházból kikerülteket, hogy szenvedélyeikről leszoktassák és erkölcsös, józan életre neveljék őket. Külön rend volt a „mocsár térítőinek” rendje. Az Üdv Hadseregének ebben a tagozatában nők vállalták a munkát, fölkeresték lakásukon a szegényeket, ha szükség volt rá, takarítottak náluk, betegeket ápoltak s oktatást adtak a háztartás vezetésére. Amikor az intézmény Angliában kezdett gyökeret verni, 1885-ben Booth akciót indított a társadalmi erkölcsök megjavítására és elérte azt, hogy leányoknál a törvényes védelem korhatárát a parlament a 13. évről a 16. évre terjesztette ki. Az Üdv Hadseregének eszméit a külföld is nagy rokonszenvvel karolta fel és már 1880-ban Anglián kívül 89 államban alakultak fiókjai. Nagy sikere volt könyvének, amely *Kivezető ut a legsötétebb Angliából* címen jelent meg s amelyben nagyszabású terveket jelölt meg a „lesüllyedt tízezrek” megmentésére. Ez a mű lett az Üdv Hadseregének katekizmusa. Booth azt követeli ebben, hogy mentsenek meg a zülléstől mindenkit és adják meg mindenkinek az alkalmat a vallási, erkölcsi és fizikai megújulásra. Ennek a nagyarányú társadalmi mentőmunkának a végrehajtására telepek létesítését ajánlotta, és pedig külön szervezeteket a város és külön a falu számára. Az Üdv Hadseregének városi telepeiül a következőket javasolta: munkaközvetítés, menedékházak, levesosztókonyhák, munkatermek, morzsagyűjtők, iszákosok otthona, a fogházból elbocsátottak menháza, nők foglalkoztató műhelye, életuntak és eltűntekkel foglalkozó iroda, jogi tanácsadó szegényeknek stb. A vidéki telepek feladatául a lakosságnak a földművelés különböző ágaiban, a kertivetemény- és gyümölcsstermelésben, állattenyésztés és méhészetben való nevelését tűzte ki feladatául.

Az Üdv Hadseregének tengerentúli szervezetei különösen azzal szereztek maguknak népszerűséget, hogy kitűnően megalapozott organizációjukkal gyorsan ott termettek minden nagyobb szerencsétlenségnél, ahol tömegek váltak egyik napról a másikra Ínségesekké, földrendégeknek, nagy tűzvészeknek, pusztító árvizeknek. Az Üdv Hadserege azonban nemcsak szociális és karitatív téren tevékenykedik, hanem vallásos érzésre is neveli a tömegeket; ez a kettős működés szinte elválaszthatatlanul fonódik egymásba és ebben van működésének nagy tömegnevelő hatása. A szociális bajokat nemcsak az emberek külső körülményének megváltoztatásával gyógyítja, hanem belső átalakulással, a lelkierő felfrissítésével. Új energiát önt az emberekbe, hogy új tettekre serkentse és rászoktassa arra, hogy életnívója emeléséhez kiki a saját szorgalmával is hozzájáruljon. A vallásos szellemű munkát pedig azzal segíti elő, hogy tagjaitól az alkoholélvezettől, tisztjeitől és altisztjeitől pedig a dohányzástól való tartózkodást is megkívánja s az áldozatkészség terén igen nehéz próbára teszi őket. Az Üdv Hadseregének nemzetközi főhadiszállása Londonban van, London E. C. Queen Victoria Street 101.

BÖLCSŐDE

Ez a név fejezi ki talán leghívebben a német Kindergarten fogalmát, amely alatt iskola-szerűen berendezett intézményeket értünk, ahol 3-6 éves gyermekek néhány órára, vagy egész napon át gondozásban és nevelésben részesülnek. Az elnevezés Fröbel Frigyes német pedagógustól származik, aki az első ilyen iskolákat alapította. A bölcsődéknek vagy gyermekkerteknek eredeti célja az volt, hogy azok az anyák, akik a nap nagy részét mezőgazdasági vagy ipari munkában töltik, gyermeküket ez alatt az idő alatt olyan helyen tarthassák, ahol kellő gondozásban és nevelésben részesülnek. Svájcban Pestalozzi volt az úttörője hasonló gyermekotthonok létesítésének. Fröbelt nem annyira szociális, mint inkább pedagógiai és vallási okok indították a gyermekkert-egyásületek alapítására. Ő tulajdonképpen az anyá-

kat akarta megnyerni a vallásos nevelésnek, hogy ezt a szellemet már csecsemőkorban beoltásuk a felnövekedő új generációba, mert „Isten hitének tisztaságában, mélységében és követésében van az emberiség jövője”. Amikor a háború mindjobban belevonta a nőket a kereskedelmi és ipari munkába, újból nagyobb jelentősége lett a Fröbel-féle gyermekkerteknek, amelyek ekkor már gyermekeket nemcsak napközi, de éjjeli ápolásra is elfogadtak. A háború óta különösen az egészséges nevelésre fektetik a súlyt. Parkozott vidéken építik az iskolákat, szellős, tágas termekkel, mosdató- és fürdőszobákkal és állandó orvosi ellenőrzéssel. A nap nagy részét szabadban töltik a gyermekek, nap- és légfürdőzéssel, ebéd utáni pihenéssel. A bölcsődék tulajdonképeni rendeltetése az otthoni nevelés kiegészítése volt; ma már jóformán a családi életet pótolják. Kis csoportokba osztják a gyermekeket, mindegyik csoporttal külön nevelő foglalkozik, a gyermekeket könnyebb házi és kerti munkára tanítják és hogy a tömegnevelésnek családias jelleget adjanak, időnkint egymásközött családi ünnepeket tartanak, amelyek a családi otthon melegét varázsolják a szülői háztól távol nevelkedő apróságok szívébe.

Fáy András az elszegényedésről írott könyvében szintén melegen pártolja a bölcsődék (creche) létesítését. Az a rendeltetésük ezeknek, – írja – hogy legyen hely, hová a munkára, napszámra járó szegénysorsú szülék gyengekorú gyermekeiket, kiket magukkal nem hordozhatnak, s kiket a mezőn rendszeren faágakra szoktak lepedőkben felkötni, vagy földön pólyázni be, miáltal mindenféle veszélynek voltak kitéve, reggelenként beadhassák. Az intézet vagy ingyen, vagy csekély fizetésért gondjukat viseli, megszothatja, vagy étellel látja el őket s este szülőiknek visszaszolgáltatja. Óhajtanónak tartja, hogy nagyobb városokban minden városrészben egy bölcsőde létesítették, s ahol fizetést kérnek érte, az a szülő napi-bérének legfeljebb egyötödét vagy hatodát ne haladja meg.

INGYENES JOGSEGÉLY

Az ingyenes jogsegélyt nyújtó irodák teljesen szegény embereknek nyújtanak tanácsot, jogi védelmet és segítséget ügyes-bajos dolgaikban. Külföldön főleg egyházi alapításúak a különböző népirodák és nővédő irodák, mely utóbbiak a nőket érdeklő jogi kérdésekben adnak díjtalanul felvilágosítást és tanácsot.

A VÖRÖS KERESZT

A humanizmus terén az elmúlt században a legnagyobb előrehaladást kétségtelenül a Vörös Kereszt alapítása és a genfi egyezmény megkötése jelentette. Az előbbi biztosította azt, hogy a háború sebesültjeinek gondozása nemzetközileg, kölcsönösen elismert és kölcsönösen is teljesített feladat lett, az utóbbi pedig a sebesültek és hadifoglyok nemzetközi védelmét biztosította azzal, hogy semlegeseknek nyilvánította őket. Az egyezmény megkötésére az 1859-iki solferinói csata irtózatos pusztítása adta meg az impulzust és svájci kezdeményezésre 1864 augusztus 22-én létrejött a megállapodás „a hadban álló seregek sebesültjei sorsának javítására”. Tizenhat állam írta alá az egyezményt és utólag még tizenkettő csatlakozott hozzá. Az eredeti megállapodás sok módosításon ment keresztül, a sebesültek védelmét mindenekelőtt kiterjesztették a tengeri ütközetekre is, majd az 1899-iki hágai békekonferencia ösztönzésére az államok újabb tanácskozásra ültek össze és 1906-ban megkötöttek egy újabb egyezményt, amelyet már 36 állam irt alá és ratifikált. Ennek a jelentősége abban áll, hogy nemcsak a szoros értelemben vett katonai személyekre, hanem minden, a hadsereghez tartozó

egyénre kiterjeszti az egyezményben foglalt védelmet. Az 1884 óta lefolyt háborúkban a Vörös Kereszt sok millió harcosnak nyújtott segítséget, ápolást, enyhülést a szenvedésekben. Jelenleg negyvenhét állam tartozik a nemzetközi Vörös Kereszt szervezet kötelékébe.

A háború után a Vörös Kereszt nemzetközi bizottsága az intézményt a békeidők feladataihoz igyekezett hozzáidomítani. Nagy erkölcsi súlyát mutatja az, hogy három évvel a háború befejezése után sikerült egy asztal köré gyűjteni azokat az államokat, amelyek nemrégén még mint ellenségek álltak egymással szemben.

AZ ELSŐ SEGÉLYNYÚJTÁS

Az elsősegélynyújtás, a bibliai eredetű szamaritanizmus jelentette kezdetben azoknak a laikusoknak a tevékenységét, akik szerencsétlenül járt embertársaiknak segítségére siettek. Modern értelemben a szamaritanizmus alatt a mai mentésügyet kell értenünk, az első orvosi segítséget hirtelen rosszullétnél, balesetnél, tömeges szerencsétlenségeknél s a betegeknek, szerencsétlenül jártaknak kórházba való szállítását. A mentésügy modern megszervezése a múlt század második felére esik és a közvetlen impulzust az adta meg rá, hogy tömeges katasztrófáknál, merényleteknél hiányzott a megszervezett, gyors segélynyújtás. A bécsi Ringszínház égésének katasztrófájánál és II. Sándor orosz cár meggyilkolásánál tapasztalt hiányokon okulva, Esmarch Frigyes elhatározta, hogy megszervezi a gyors segélynyújtást és Kielben, 1881-ben megnyitotta az első szamaritanus iskolát. Azóta minden államban alakultak egyesületek, amelyek a társadalom áldozatkészségéből és több-kevesebb hatósági támogatással ellátják az első segélynyújtást. A közlekedésnek folyton fokozódó szédületes arányú forgalma és a fejlődő ipari technika komplikált és veszélyes berendezései mellett a XX. század életének nélkülözhetetlen intézményévé vált a mentésügy. Külön ki kell emelni azt a nemes munkát, amit a mentők az életuntaknak és öngyilkosoknak adott segélynyújtás terén végeznek; gyors segítségük hány pillanatnyi elhatározás hatása alatt cselekedett embertársunknak adta vissza az életet és az erőt az élet nehézségeivel való szembeszállásra.

CSECSEMŐVÉDELEM

Ez alatt azokat az intézkedéseket és berendezéseket értjük, amelyeknek az a céljuk, hogy a csecsemő az orvosi előírásnak megfelelő szakszerű gondozásban és táplálásban részesüljön és életfeltételei ilyenek maradjanak mindaddig, amíg további fejlődése biztosítva van. A csecsemővédelem nemcsak karitatív célt szolgál, hanem mindenekelőtt népessépolitikai indokok teszik szükségessé kiépítését. Az emberi élet értékének megbecsülése már a csecsemőkorbán kell, hogy érvényesüljön, mert a halandósági arányszám ebben a korban mutatja a legnagyobb veszteségeket. A modern csecsemővédelem mellett, hogy orvosi és szülésznői segítséget ad az anyának, még otthonában is ellenőrzi a csecsemő életét. Gondozónők keresik fel az anyát, hogy meggyőződjenek róla, megkapja-e a csecsemő a kellő táplálékot és gondozást s hogy megfelelő környezetben van-e, amely nem hat vissza károsan egészségére. A csecsemővédelem csak úgy lehet igazán hatékony, ha gondoskodása az anyára már a terhesség állapotában kiterjed, ha orvosi tanáccsal idejében ellátják s gondoskodnak jogi védelméről vagy ellátásáról abban az időben, amikor már dolgozni nem tud. A csecsemőgondozásnak egyik kitűnően bevált módszere az, amelyet először Budin francia professzor alkalmazott és amely abban áll, hogy a szülésnél segédkező orvos akkor sem szakítja meg az összeköttetést az anyával és csecsemővel, amikor azok már elhagyták a klinikát. Az orvos továbbra is

tanáccsal látja el őket s a hét meghatározott idejében mindenkor felkereshetik. A tej-segélyeket a szoptatási idő tartama alatt adják az anyáknak, mert a természetes táplálás a legjobb védekezés betegségek, a korai csecsemőhalál ellen. A külföldön, különösen Németországban, kitűnően berendezett intézetek szolgálják a csecsemővédelem céljait, lebetegedési otthonok, anya-otthonok, amelyekben egészséges csecsemőket táplálásra és gondozásra is elfogadnak, csecsemőkórházak, orvosi felügyelet alatt álló tejkonyhák, amelyek egészséges tejtermékeket és tejpótló anyagokat hoznak forgalomba stb.¹

¹ Felhasznált forrásmunkák:

Az elszegényedések, Emberbaráti, hazafiúi és politikai vázlatok. Írta: Fáy András. Pest 1862.
Handwörterbuch der Wohlfahrtspflege. Herausgegeben von dr. Oskar Karstedt.
W. Rohrscheid: A szegénygyámolítás története.